

Hoge winsten, lage investeringen

Waarom bedrijven ondanks hoge winsten toch niet investeren.

Het Draghi-rapport benadrukt dat Europa voor aanzienlijke uitdagingen staat door toenemende mondiale concurrentie en technologische veranderingen. In de kern stelt Draghi dat onze bedrijven niet genoeg investeren, niet genoeg innoveren en qua omvang gewoonweg niet groot genoeg zijn om internationaal te kunnen concurreren. Wij zijn van mening dat investeringen door het Nederlandse bedrijfsleven uitblijven doordat lonen te laag zijn en er een gebrek aan handhaving van regels is. Hierdoor hebben bedrijven weinig motivatie om te investeren in arbeidsbesparende technologieën en worden investeringen uitgesteld door onzekerheid die het gevolg is van oneerlijke concurrentie van bedrijven die regels zonder gevolgen aan hun laars lappen.

Doorgaan met waar we het beste in zijn.

Het rapport Draghi focust op de nieuwe uitdagingen voor Europa, maar Europa presteert zeker niet alleen maar slechter dan de VS en China. Zowel onze levensstandaard als onze levensverwachting zijn hoger. Onze infrastructuur is beter, er is minder armoede, en zorg en onderwijs zijn beter, goedkoper en toegankelijker. Dit komt ons niet aanwaaien maar is het resultaat van iedereen die actief is in de publieke sector, de juiste beleidskeuzes en regulering.

We moeten er daarom voor waken het kind niet met het badwater weg te gooien. We hebben in het verleden al laten zien dat we voor ons concurrentievermogen niet afhankelijk zijn van Amerikaanse en Chinese strategieën. Juist in decennia waarin we onze eigen koers hebben gevaren zijn we hard gegroeid. Niet omdat we anderen nadeden maar omdat we als Nederland de toon zetten. Het toepassen van Amerikaanse deregulering of een Chinese planeconomie zet aan de andere kan onze levensstandaard en vrijheid onder druk. De vraag die we ons moeten stellen is dan ook of we als Nederland mee willen spelen in het orkest of de dirigent willen zijn.

Er is geen one-size-fits-all model voor het verhogen van de productiviteit en de concurrentiekracht. We zullen daarom in dit position paper ingaan op wat specifiek Nederland juist wel zou moeten doen om het bedrijfsleven concurrerder en productiever te maken. Hiervoor zullen we eerst duidelijk maken waarom de Nederlandse economie de afgelopen jaren minder is gegroeid om daarna in te zoomen op de vaakst genoemde oplossingen: het verhogen van de investeringen en deregulering.

Oorzaak van beperkte productiviteitsstijging is in Nederland anders dan in Europa

Het rapport van Draghi is niet zondermeer toepasbaar op de Nederlandse situatie. Volgens Draghi loopt het Europese concurrentievermogen achter door het uitblijven van onze eigen techreuzen. Nederland is samen met de Scandinavische landen echter bij uitstek een land met veel techbedrijven. Zo zijn 4 van de 6 grootste beursgenoteerde techbedrijven in Europa Nederlands. Dit zijn chipfabrikant ASML, tech investeerder Prosus, betaalplatform Adyen en halfgeleider producent NXP.¹ Bovendien is het aantal banen bij tech startups sinds 2018 verdubbeld.² De oorzaken van de achterblijvende productiviteitsontwikkeling hebben in Nederland dus niet te maken met te weinig high tech, maar met een veranderende sectorstructuur, achterblijvende investeringen en de afbouw van de delfstofwinning.

---

¹ Techleap, "Tech of Je Leven | Techleap.NL," accessed December 4, 2024, <https://landing.techleap.nl/tech-of-je-leven>.

² Techleap.

De afgelopen decennia heeft Nederland namelijk veel groei van relatief laagproductieve sectoren gezien.³ Hierbij moet je bijvoorbeeld denken aan de relatieve groei van de horeca maar ook de uitzendbranche. Alle mensen die extra zijn gaan werken in deze sectoren hadden ook in een meer productieve sector kunnen werken. Een andere oorzaak van de relatief lage productiviteitsgroei is eigenlijk vooral statistisch van aard. Doordat we nu minder gas uit de grond halen dan 20 jaar eerder missen we als economie een deel van deze inkomsten en aangezien je voor gaswinning vrijwel geen personeel nodig hebt drukt deze vermindering van de gaswinning de arbeidsproductiviteitsgroei sterk. Aan de andere kant is juist in de VS de gaswinning enorm toegenomen.⁴ Als je naar de arbeidsproductiviteitsontwikkeling van Nederland exclusief delfstoffenwinning kijkt dan zie je dan ook dat Nederland de afgelopen jaren redelijk in de pas heeft gelopen met het Europese gemiddelde.

Voor de veranderende sectorstructuur en de afbouw van delfstofwinning geldt dat hun negatieve effect op de Nederlandse productiviteitsontwikkeling (bijna) ten einde is. In het recente verleden hadden veranderingen in de sector structuur juist een positieve werking terwijl de afbouw van de delfstofwinning bijna ten einde is. Mede hierdoor verwacht het Centraal Planbureau dat de productiviteit in de aankomende jaren weer even veel stijgt als in Amerika de afgelopen jaren het geval was.⁵

Nederlandse bedrijven investeren te weinig ondanks zeer hoge winsten

Nederland is bij uitstek één van de landen waar het bedrijfsleven relatief weinig wordt geïnvesteerd (zie figuur 1). Dit heeft ertoe geleid dat de Nederlandse economie steeds kapitaalextensiever is geworden: ten opzichte van 2015 werkt een Nederlander met minder kapitaalmiddelen.⁶ Tegelijkertijd bieden de oplossingen van Draghi, zoals het snoeien in de regelgeving en het verbeteren van de toegang tot financiering, hier maar beperkt soelaas. Uit internationaal vergelijkend onderzoek van de Europese investeringsbank blijkt namelijk dat de regeldruk in Nederland internationaal gezien laag is: zowel ten opzichte van andere Europese landen als ook de Verenigde Staten geven Nederlandse bedrijven aan minder last te hebben van de regels (zie figuur 2). Dit geldt voor zowel de arbeidsmarktregulering als regulering voor het bedrijfsleven. Uit enquêtes onder ondernemers blijkt ook dat er niet of nauwelijks verschil is in regeldruk tussen het mkb en het grootbedrijf.⁷ Meer financiële middelen vrijspelen zal ook niet snel leiden tot meer investeringen. De financiële positie van het Nederlands bedrijfsleven is namelijk uiterst goed: het exploitatieoverschot ligt fors boven het Europese en historische Nederlandse gemiddelde⁸ terwijl de schuldenpositie alleen maar verbetert.⁹ Geen wonder dat bedrijven aangeven dat toegang tot financiering geen probleem is (zie figuur 2).

---

³ Hugo Erken, "Lage Groei Productiviteit Mede Door Ongunstige Structuur Economie - ESB," 2024, <https://esb.nu/lage-groei-productiviteit-mede-door-ongunstige-structuur-economie/>.

⁴ Klaas de Vroes and Eline van Leeuwen, "Groei Nederlandse Productiviteit Relatief Laag Door Afbouw Gaswinning - ESB," 2024, <https://esb.nu/groei-nederlandse-productiviteit-relatief-laag-door-afbouw-gaswinning/>.

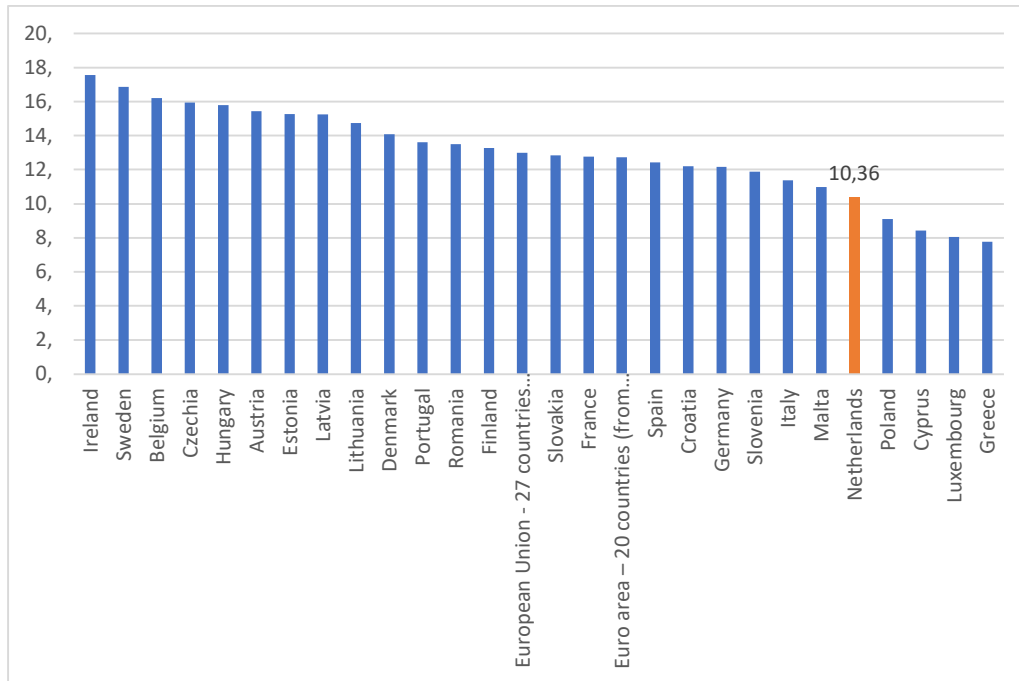
⁵ CPB, "Macro Economische Verkenning (MEV) 2025 | CPB.NL," 2024, <https://www.cpb.nl/raming-september-2024-mev-2025>.

⁶ CBS, "StatLine - Groeirekeningen; Nationale Rekeningen," 2023, <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84546NED/table>.

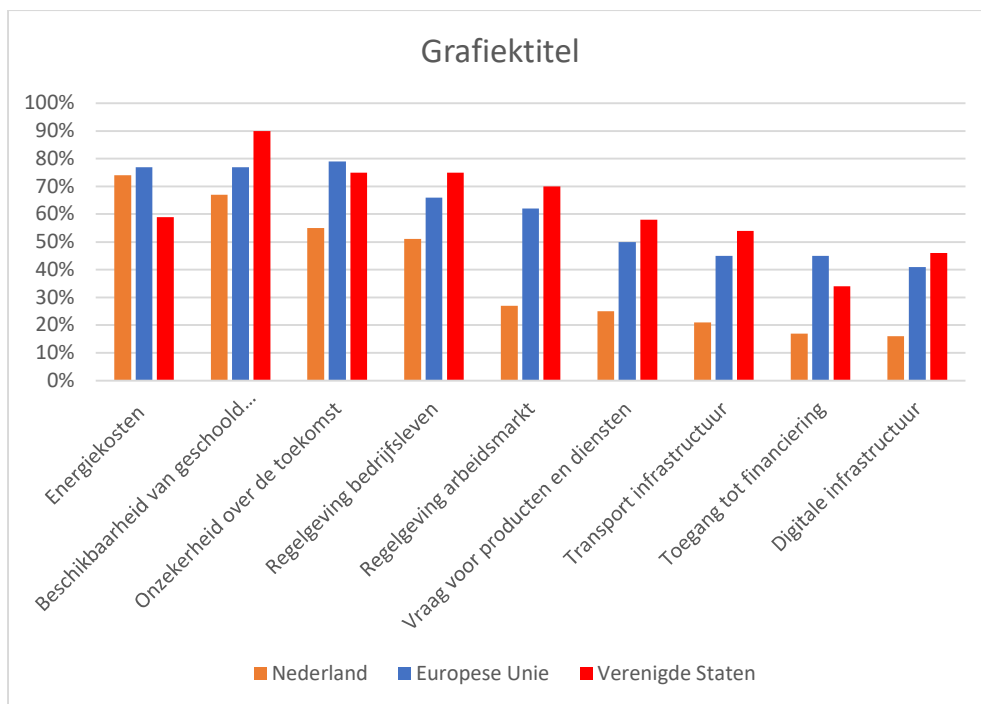
⁷ Nederlands comité voor ondernemerschap, "Jaarbericht Staat van Het Mkb 2024," n.d.

⁸ Tijmen de Vos and Jacob-Jan Koopmans, "Niet Lonen Maar Winsten Verklaren Relatief Hoge Inflatie in Nederland - ESB," 2024, <https://esb.nu/niet-lonen-maar-winsten-verklaren-relatief-hoge-inflatie-in-nederland/>.

⁹ "Klein Deel Bedrijven Heeft Problematische Schuldenlast | CBS," accessed December 4, 2024, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/49/klein-deel-bedrijven-heeft-problematische-schuldenlast>; Sander Lammers, Friso Scheepstra, and Adam Elbourne, "CPB: Een Analyse van Nederlandse Bedrijfsschulden," n.d.

Figuur 1: bedrijfsinvesteringen als percentage van het bbp¹⁰

Figuur 2: belemmeringen voor investeringen ¹¹

¹⁰ "Statistics | Eurostat," accessed December 4, 2024, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00132/default/table?lang=en>.

¹¹ European Investment Bank, "EIB Investment Survey 2024," n.d., <https://doi.org/10.2867/605607>.

Eén van de grootste beperking voor meer investeringen is in Nederland het vinden van goed geschoold personeel¹². Het goed scholen van de beroepsbevolking is hier niet het probleem, zo laat het Draghi rapport zien dat digitale skills in Nederland het best zijn verspreid. De grootste reden waarom dat personeel niet voorhanden is voor bedrijven die willen investeren is omdat dat personeel al ergens anders werkt. Sinds 2015 is de Nederlandse arbeidsvraag namelijk bijna twee keer zo hard gestegen als het Europese gemiddelde.¹³ Dit komt mede doordat de prijs van arbeid in reële termen in Nederland tijdens deze periode is gedaald terwijl die in Europa is gestegen. Te weinig arbeidsaanbod is dus niet het probleem, hoge vraag van laag productieve bedrijven is dat wel.

VERANDERING REËLE BELONING PER GEWERKT UUR	2014 -2019	2014 – NU
EUROPA	3,2%	Nog Onbekend
NEDERLAND	-1,6%	-2%

Tabel 1: eigen berekening, uurlonen geïndexeerd met bbp deflator¹⁴

Het goed geschoolde personeel zal dus gevonden moeten worden bij de minder productieve bedrijven die op dit moment nog personeel vasthouden. Dit zal niet vanzelf gebeuren want het bedrijfsleven staat er financieel goed voor. Slecht presterende bedrijven zullen dus niet zomaar omvallen. Arbeid zal dus op andere manieren vrij moeten komen.

Voor de FNV is duidelijk hoe dat moet gebeuren: hogere lonen, handhaving van bestaande wet- en regelgeving en de uitvoering van het SER-advies ‘Zekerheid voor mensen, een wendbare economie en herstel van de samenleving’.¹⁵ Deze drie maatregelen zullen ervoor zorgen dat het voor bedrijven met een lage toegevoegde waarde minder aantrekkelijk wordt om arbeid in te huren en vergroot daarnaast de prikkel om te investeren in technologie die de toegevoegde waarde per gewerkt uur verhoogd. Dit zal de vraag naar arbeid door laag productieve bedrijven beteugelen en de ruimte geven voor echt productieve bedrijven om door te kunnen groeien naar de *champions of industry* die Draghi graag wil zien.

Deregulering kan leiden tot minder productiviteit in plaats van meer.

Ondanks dat er weinig aanwijzingen zijn dat de lagere productiviteitsgroei in Nederland wordt veroorzaakt door regelgeving lijkt dit op dit moment wel de uitgangspositie van werkgeversorganisaties¹⁶. Dit is problematisch niet alleen omdat het Nederlandse bedrijfsleven relatief weinig last heeft van regeldruk, maar ook omdat deregulering ook de productiviteitsontwikkeling kan schaden. Deregulering is namelijk niet een nieuw thema. Ook in de jaren 90 en begin jaren 2000 is gepoogd om met deregulering de arbeidsmarkt efficiënter en productiever te laten werken. Een kwart eeuw later moeten we echter erkennen dat deze deregulering haar doelen niet heeft gehaald. De hervormingen hebben geleid tot een doorgeslagen

¹² European Investment Bank.

¹³ Eurostat, “Index of Total Actual Hours Worked in the Main Job by Sex and Age Group (2021 = 100) - Quarterly Data,” 2024,

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSI_AHW_Q__custom_1210115/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=cfebbe66-b19a-4346-99d5-5cb2c0ab69b3.

¹⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10r_2lp10__custom_13481362/default/table

¹⁵ SER, “Zekerheid Voor Mensen, Een Wendbare Economie En Herstel van de Samenleving,” n.d., www.ser.nl.

¹⁶ VNO-NCW, “Verstik Ondernemer Niet Met Hoge Regeldruk,” 2023, <https://www.vno-ncw.nl/artikelen/verstik-ondernemer-niet-met-hoge-regeldruk>; VNO-NCW, “Dit Keer Moet Het Lukken Met de Aanpak van de Regeldruk,” 2024, <https://www.vno-ncw.nl/artikelen/dit-keer-moet-het-lukken-met-de-aanpak-van-de-regeldruk>.

flexibilisering die niet alleen hebben gezorgd voor minder bestaanszekerheid, maar ook voor minder productiviteit¹⁷.

Het flexibiliseren van de arbeidsmarkt laat zien dat de positieve effecten van deregulering vaak worden overschat terwijl de positieve effecten van regelgeving worden onderschat. Dit heeft twee oorzaken: ten eerste zien we maar beperkt wat regelgeving voor ons doet. De Nederlandse en Europese regelgeving zorgt mede voor onze hoge levensverwachting en levensstandaard. Verworvenheden die we niet voor vanzelfsprekend moeten beschouwen.

Ten tweede gebeurt het vaak dat het belang van één bedrijf gelijk wordt gesteld met het algemeen belang. Regelgeving kan voor een bedrijf lastig of vervelend zijn, maar dat betekent niet dat die regelgeving zelf niet voor meer toegevoegde waarde zorgt. Zo zorgde het gebrek aan handhaving op schijnzelfstandigheid er bijvoorbeeld voor dat een buitenlands bedrijf als Deliveroo jarenlang een op illegale wijze verkregen kostenvoordeel heeft gehad waarmee zij eerlijke Nederlandse ondernemers uit de markt duwden. Ook in andere sectoren zorgt het niet handhaven van belangrijke regelgeving voor een ongelijk speelveld tussen bedrijven wat voorkomt dat bedrijven die zich hieraan houden investeren. De DNB wijst daarom onder andere naar handhaving van het minimumloon om de productiviteit te verhogen en de vraag naar arbeid van sectoren met een lagere toegevoegde waarde te beperken¹⁸.

Tot slot bestaat er in Nederland te vaak het beeld dat bedrijven een door regelgeving geketende leeuw zijn die barsten van de innovativiteit en alleen maar geremd wordt door de overheid. De feiten laten iets anders zien, ondanks dat de belemmeringen voor investeringen in Nederland beperkt zijn investeert het Nederlands bedrijfsleven in vergelijking met andere landen zeer weinig. Het Nederlands bedrijfsleven is om met de woorden van econome Mariana Mazzucato te spreken eerder een luie kat dan een woeste leeuw.

Lonen omhoog, wetten handhaven en flexibilisering van de arbeidsmarkt terugdringen

De FNV is er net zoals Mario Draghi van overtuigd dat er echt iets moet veranderen in de economie om onze welvaart te behouden en verder uit te bouwen. Hiervoor zullen we kritisch moeten kijken naar wat er de afgelopen jaren is misgegaan en niet meegaan in de waan van de dag. Als wij terugkijken zien we de afgelopen 10 jaar drie ontwikkelingen die onze productiviteit hebben geschaad:

- 1- Loonmatiging, reële uurloonen daalden ook voor de inflatieschok al.
- 2- het niet handhaven van bestaande regelgeving
- 3- doorgeslagen flexibilisering

Deze drie ontwikkelingen hebben ervoor gezorgd dat investeringen in productiviteitsverhogende technologieën zijn uitgebleven. Hierdoor heeft arbeid zich verplaatst naar sectoren die weinig productief zijn en is ons verdienvermogen onderdruk komen te staan. Om weer terug te keren in de kopgroep van productieve landen zullen we deze ontwikkelingen moeten keren.

---

¹⁷ Alfred Kleinknecht, "Productiviteitsmisère Staat Niet Los van Lonen En Flexibel Werk - ESB," 2024, <https://esb.nu/productiviteitsmisere-staat-niet-los-van-lonen-en-flexibel-werk/>.

¹⁸ VPRO, AVRO TROS, and BNNVARA, "Buitenhof 28 Januari," 2024.